

מכון פעולת צדיק
 על שם מהרי"ץ זצוק"ל
 גאון רבני תימן ותפארתם

פתח דבר

המחבר

יומא דהילולא ה-183 לזכרו של רבינו הגדול מהרי"ץ זצוק"ל
 וטקס חלוקת פרסים ומלגות לאברכי הכוללים ובני הישיבות שליט"א

בחוברת מיוחדת זו, המוקדשת לזכרו הטהור של מהרי"ץ זצוק"ל, גאון רבני תימן ותפארתם, באים חלק מחידושי התורה שזכו בפרס והוקרה ב"יומא דהילולא" ה-183 שנערך בשנה שעברה. על יומא דהילולא הראשון, כבר נכתב ב"אור ישראל" גליון ג' דף מ"ה מ"ו. ובפעם שנייה זו, מלבד דברי תורה והתעוררות שהשמיעו הרבנים החשובים שהשתתפו בכנס - ומהם פנים חדשות הרה"ג מאיר מאזוז שליט"א, הרה"ג עזריה בסיס שליט"א, והרה"ג שלמה בן-שמעון שליט"א - עמד על נס טקס חלוקת הפרסים בשווי של למעלה מ-2.500 שקלים, לאברכים ובני ישיבות קדושות ברחבי ארצה"ק, שכתבו חידושים וביאורים בתורתו של מהרי"ץ. כל אחד מהם מצא כר נרחב לשקלא וטריא באותה סוגיא בה עסק בכלל ובישיבה, וזו מטרתנו ומגמתנו שיקדישו הלומדים תשומת לב לעיין בספריו הנפלאים להגדיל תורה ולהאדירה, ולשמור משמרת מסורת אבותינו הקדושים נע"ג.

חברי מכון "פעולת צדיק", שהציבו לעצמם מטרה להעמיק חקר בתורתם של רבני תימן ועל צבא תהילתם מהרי"ץ זצוק"ל ולהפיצם ברבים, עורכים ביום פטירתו שהוא כ"ח ניסן, מידי שנה בשנה (בל"ג) כנס גדול ללימוד תורה ויראת ה'. למעלה מח"י עשרות שנים עברו מאז, אבל אור תורתו זורח לנו מספריו המלאים זיו ומפיקים נוגה, ומוסיף והולך מעוד כת"י שלו המתגלים לנו. ח"י הננו, שצדיקים במיתתם קרויים חיי"ם.

המחבר

המקורות לקביעת תאריך פטירתו של מהרי"ץ זצוק"ל

ביום שבת-קדש, פרשת קדושים, במנחה, כ"ח ניסן ה'תקס"ה.

תאריך זה קבענו ופרסמנו על פי המובא בסערת תימן להרע"ק דף כ"ג בזה"ל, ביום שבת-קדש כ"ח ניסן שנת בקי"ו לשטרות, ה'תקס"ה ליצירה, נפלה האבן הראשה, נקרא אל על לחיי נצח מהרי"ץ זצ"ל זקן ושבע ימים ע"כ. עדות זו נתאשרה לנו ממקור אחר שהמציא לנו אחד מצאצאיו של מהרי"ץ, ר' דוד חכם נר"ו מקרית אונו, בדף מתוך תכלאל כת"י שברשותו בו נרשמו דור אחר דור תאריכי הפטירות במשפחה, ובראשם מהרי"ץ, וז"ל, נסתלק מו"ז (=מורי זקיני) מהרי"ץ זלה"ה, יום שבת במנחה, כ"ח ניסן, בקי"ז, סדר קדושים ע"כ. וההבדל שביניהם בשנה אחת, ברור שמקורו אינו אלא משכחה כי עברו שנים רבות מאז, דמיניה וביה מוכח טעותו, שבדקנו ומצאנו שבשנת בקי"ז לא חלה שבת קדושים בכ"ח ניסן, רק בשנת בקי"ו. אם כן אין ספק שהצדק עם הרע"ק, והמקור הנאמן שהיה לפניו, שכנראה הוא מספר הזכרונות של ב"ד צנעא. [בחלקים מספר הזכרונות שהיו למראית עיניי, לא נמצא מענייני תקופה זו]. שנה זו נזכרה עוד בדברי הרע"ק שם באותו הדף (סוף ד"ה מה נעמו) מאישור צוואתו של מהרי"ץ שלושה ימים סמוך לאסיפתו, ועוד ברשימת שמות ותאריכים שבדף קע"ג עויין שם, ובתלתא זמני הויא חזקה.

דיוק זמן הפטירה שהודיענו הנכד שהיה במנחה, ללמדינו בא על מעלתה של שעה זו שהיא עת רצון כנודע, ומבואר בזוה"ק תרומה דף קנ"ו שנפטרו אז שלושה ראשי אלפי ישראל משה יוסף ודוד, וע"ע למהרי"ץ עצמו בעץ חיים דף קמ"ז מה שכתב בעניין זה.

מקור "יומא דהילולא" ומהותו

יש ששאלו על מה ולמה ראינו לקבוע האיי יומא דהילולא, עניין שלא היה נהוג אצלנו מעולם, ובפרט לדידן הנמשכים אחרי שיטת גאון עוזינו מהרי"ץ שלא לשנות מהמנהגים הקדומים. לאמיתו של דבר אין כאן שאלה, כי הנהגת דברים חדשים טובים, אינה נחשבת שינוי מנהג, ויש לזה הרבה ראיות למי שישקוף בעיון נכון בספריו של מהרי"ץ, מה גם כגון עניין זה שהוא נחוץ מאד בדורינו אנו. מכל מקום ליתר שאת, יש להראות סמך ומקור לזה מדברי מהרי"ץ עצמו, שכן כתב בספרו עץ חיים (ח"ב דף פ"ג פ"ד) בטעם מנהגינו מימי קדם לקרות מן ויעל משה וגו' בנועם וניגון שיר, דלכאורה הלא אדרבה קינה מיבעי ליה. ותירץ שלושה תירוצים, ואחד מהם עפ"מ מהר"א גלאנטי שבשעת פטירת הצדיק מתעוררים כל מעשיו הטובים שעשה וכל התורה שעסק בה וכו' וכולם חוזרים ומתחדשים. והוא בסוד שאמר בפר' ויחי בזוהר בהילולא רבה דר' שמעון וכו' וכן איתא במדרש רות, ניזיל בחדוותא דהילולא דאורייתא דר' חסדא וכו' ע"ב. [ועי' בס' הילולא דרשב"י דף ט"ז, יום פטירת אדם הראשון, יום משתה ושמחה. וע"ע על זה בילקוט הפלאות דף ס"ז ע"ב. ובס' ויקרא אברהם דף קכ"ג ע"ג כתב נגד העושים סעודה ביום שבעה באדר יום פטירת מרע"ה. ולכאורה י"ל ע"ד, אלא שאכ"מ. וע"ע שדיחמד מערכת ארץ ישראל אות ו].

אמנם משמחה ושירים סעודה ומשתה, אנו נמנעים בעת ובעונה הזאת, מפני שימים אלו המה ימי ספירת העומר שנוהגים בהם קצת אבילות, אבל העיקר אנו עושים אתערותא דלתתא בלימוד תורתו, פקודי ה' ישראלים משמחי לב. ונוסיף להביא בזה הא דאיתא בליקוטי הש"ס להאר"י בברכות דף ו', ביום פטירת הצדיק מן העולם, אין העסק אלא בתורה ובמעשים טובים אשר חידש הוא, וזהו סוד מה שאמרו (בברכות שם) אגרא דבי הילולא מילי, פי' מילוליו ודבריו שחידש, ועיין בזוהר רות בהילולא דרב חסדא. מהרח"ו זלה"ה ע"כ. וכן אציין מה שמצאתי כתוב בשם מהר"א אזולאי בספר אור החמה בשם הרמ"ק, שיום פטירת הרשב"י ע"ה נקרא הילולא, מפני שע"י אותה הנשמה, יהיה ייחוד קבה"ו כמו חתן וכלה ע"כ. וידוע שהרשב"י ניצוץ מרע"ה, וכל חכמי ישראל מורי התורה ניצוץ ממנו, שלכן אמרו בכמה דוכתי בש"ס, "משה" שפיר קאמרת, ופירש"י בשבת דף קא: כלומר רבינו בדורו, כמשה בדורו. ובסוכה דף טל. פירש משה, גדול הדור. [ועל דרך זה מצינו בספרי הקדמונים בשבחם אדם גדול, כינו לו בשם "משה הַזָּמֵן", ר"ל שבזמנינו הוא כמשה רבינו. ומצינו שיש קצת שכינו "מרדכי הזמן", כנראה זה כשבאו להורות שהציל את הדור, כמרדכי בשעתו].

ומעניין זה, הביא רש"י ביבמות דף קכב. בשם תשובת הגאונים, כל הנך ריגלי דאמוראי, היינו יום שמת בו אדם גדול, קובעים אותו לכבודו. ומדי שנה שנה כשמגיע אותו יום, מתקבצים ת"ח מכל סביביו ובאים על קברו עם שאר העם להושיב ישיבה שם ע"כ. ועיין להגרי"ח בשו"ת תורה לשמה סי' תצ"ג.

וכעין זה מצינו לכמה גדולים, כגון מש"כ הגרי"ש נתנזון בשו"ת שואל ומשיב מהדו' תניינא ח"ג סי' מ"ז, אתמול היה יאר צייט של רבינו הגדול הסמ"ע ז"ל, וכשהגידו לי מזה לקחתי חשן משפט ובסמ"ע מצאתי וכו' (ועע"ש סימן מ"ט). ובספרו דברי שאול יו"ד סי' שס"ו כתב בזה"ל, בכ"ה תשרי יום היאר צייט של הגאון הצדיק מוהר"מ סופר זצ"ל, ועיינתי בספרו חתם סופר

לזכות נשמתו ע"כ. ובשו"ת פרי השדה ח"ג סי' קמ"ה, ביומא דהילולא של הרב הגאון הצדיק מוהר"ז סופר זלה"ה, עיינתי בספריו הנחמדים וראיתי בעט סופר שהקשה וכו'. וע"ע למהרח"א ממונקאטש בדברי תורה ח"ד סוס"י ע"ו, ובס' ברית יעקב להרי"ח סופר שליט"א דף קפ"ג.

מהרי"ץ - מרא דאתרין בבל גלילות תימן

נחוץ להדגיש שאעפ"י שישנם מנהגים ונוסחאות שונות בק"ק תימן, ^{אוצר החכמה} "בלדי" מכאן ו"שאמי" מאידך, ומהרי"ץ ניצב בראש נוסח הבלדי. מכל מקום הכרעותיו בהלכה נתפשטו ונתקבלו אצל כולם, כי רק בענייני התפילות אחזו השאמי בשינויים שעפ"י מנהג ספרד. עדות לכך היא שאחד מתלמידיו המובהקים של מהרי"ץ, מה"ר יוסף קארה, היה מתפלל בנוסח שאמי. גם מה"ר שלום חבשוש היה "שאמי", ואפ"ה חיבר ספר שושנת המלך שהוא קיצור השו"ת פעולת צדיק של מהרי"ץ המסודר להלכה פסוקה. כמו כן מה"ר שלמה עמר בספרו שת"ז על אהע"ז (שעודנו בכת"י), מביא בהרבה מקומות הכרעותיו של מהרי"ץ בתשובותיו, בעניינים הנידונים בספרו. ואפילו במחוז שרעב הרחוק, מ"מ שתו ממימיו בספרו זבח תודה על הל' שחיטה וטריפות, באמצעות כלי שני ממנו, הוא ספר מקור חיים, המקוצר מז"ת של מהרי"ץ. ואין להאריך עוד, רק בקצרה נאמר שידעו את כבודו ואת גדלו, עד שהרע"ק (שהוא עצמו התפלל בנוסח "שאמי") קשר לראשו כתר רום המעלות לכנותו בשם "גאון רבני תימן" בספרו סערת תימן דף י"ט, וסיפר בשבחו הרבה עד שסיים (בדף כ"ב) גולת תימן תוכל להתפאר, כי מבין רבני עדתה יצא חוטר גאון, מגאוני ישראל נמנה, ועם גדולי חכמיהם עומד בשורה ע"כ. בפרט בזמנינו שנתרבה ופרץ ב"ה ריבוץ תורה בישיבות גם בבני עדתינו, ימצאו הלומדים נחת רוח בחיבוריו, ודרך ומסלול בעומק העיון עם רותב הבקיאות, ה"י זו היא דרך ישרה שיבור לו האדם.

*

ונחתום בברכה מאדון המערכה, לידידנו היקר והמופלג כהן שדעתו יפה כש"ת הרב איתמר חיים כהן יצ"ו, עורך החוברת, שהקדיש זמן טרחא ועמל להוציא לאור דבר מתוקן כיד ה' הטובה עליו. המקום ב"ה יזכהו למילוי כל משאלות ליבו לטובה, ובכללם שיפוצו מעיינותיו חוצה בחידושי תורה ובירורי הלכה, ובפענוח צפונות קדמונינו נע"ג, כן ירבה וכן יפרוץ אכי"ר.

י' אדר-שני ה'תשמ"ט

הצב"י יצחק רצאבי ס"ט